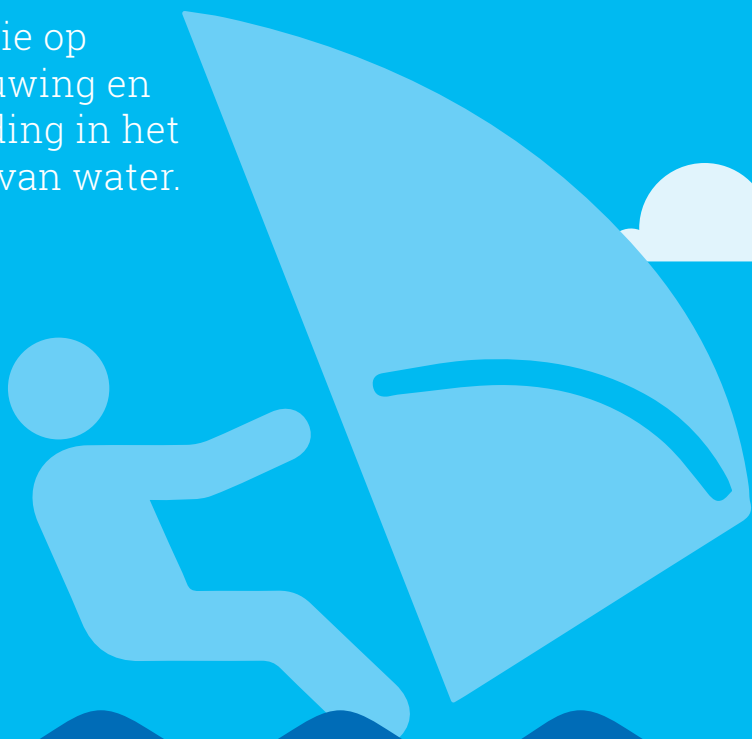

HEB LEF!

Een visie op
vernieuwing en
verbinding in het
sturen van water.

COLOFON

UITGAVE

Unie van Waterschappen
Postbus 93218
2509 AE Den Haag
info@uvw.nl
www.uvw.nl

OPDRACHTGEVER

Unie Commissie Watersysteem

FOTOGRAFIE O.A. VAN

Hoogheemraadschap van Delfland
Waterschap Rivierenland

OPSTELLER

Paul Spaan

DRUKWERKPRODUCTIE

Opmeer Drukkerij BV, Den Haag

OPLAGE

300

DATUM

Oktober 2015

INLEIDING

'Heb Lef' is ontstaan uit de wens van de Unie Commissie Watersystemen om een toekomstbeeld op te stellen voor het watersysteembeheer. Die wens kwam voort uit zowel de bevindingen uit het Oeso-rapport "Watergovernance in de Netherlands: Fit for the Future" als het Unie Bestuursprogramma 'Scherp aan de Wind vooruit!'.

Om invulling aan het toekomstbeeld te geven heeft Paul Spaan gesprekken gevoerd met de stakeholders. 'Heb lef' vormt de weerslag van die gesprekken. Het is de visie die de stakeholders geven op vernieuwing en verbinding in het sturen van Water.

Aanvullend daarop is in deze uitgave de Unie-reactie op die visie opgenomen.

INHOUDSOPGAVE

- 07 DE TOEKOMST LIGT VOOR ONS:
KIJK DUS VOORUIT**
- 07 De toekomst daagt ons uit!
- 09 Waterbewustzijn

- 13 DE TOEKOMST: OPENHEID, INNOVATIE EN
SAMENWERKING**
- 13 Open organisatie in een energieke samenleving
- 17 Luisteren en faciliteren
- 19 Verduurzamen is een maatschappelijke opdracht
- 23 Het buitengebied kan veel zelf...
- 27 ... en de stad verdient meer aandacht
- 29 Integrale oplossingen samen financieren
- 33 Waterbeheerders, verenigt u!

- 37 16 MILJOEN WATERAMBASSADEURS**
- 37 Er wordt op ons gewacht
- 39 Heb lef!

- 40 BIJLAGE: UNIE REACTIE OP DE VISIE 'HEB LEF'**

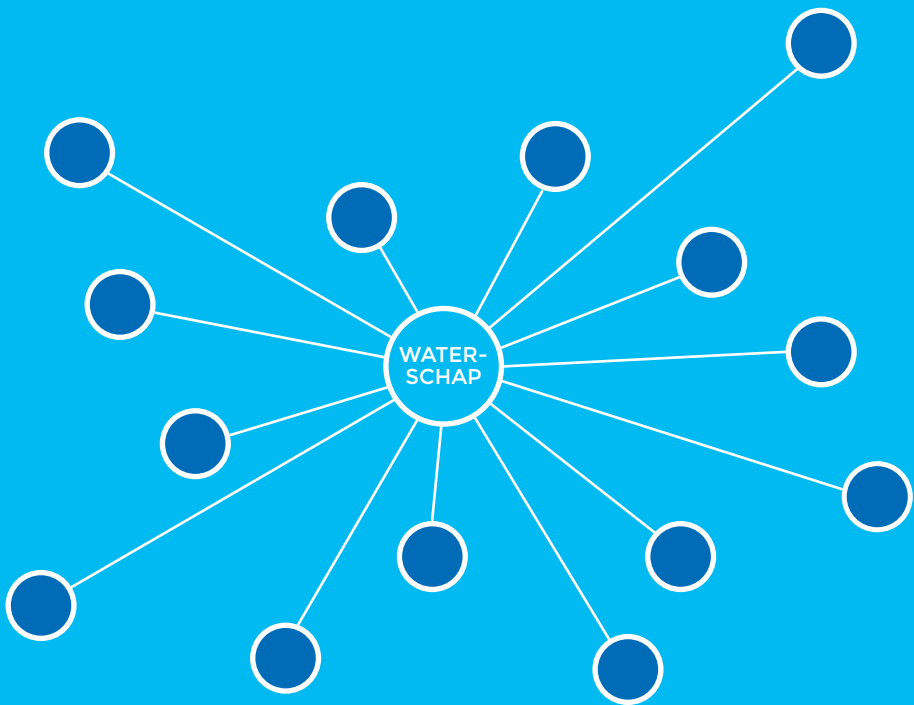

SAMENVATTING

De waterschappen zijn onmisbaar voor de inrichting en het beheer van ons land en voor een gezonde economische ontwikkeling. Dat doen we tot nu toe goed, maar om de uitdagingen van de toekomst aan te kunnen is de ervaring en deskundigheid van eeuwen niet genoeg.

We moeten mee met onze tijd. De kansen om onze zichtbaarheid te vergroten en samen met burgers, bedrijven en andere organisaties creatieve integrale oplossingen te ontwerpen, liggen voor het oprapen. De maatschappij reikt ons de hand: de moderne energieke samenleving, met zijn mondige burgers, netwerken en digitale mogelijkheden komt als geroepen – en roept ons op om mee te doen!

ONZE STAKEHOLDERS ROEPEN ONS
OP TOT OPENHEID EN TRANSPARANTIE,
TOT ACTIEF LUISTEREN EN MEE-
DENKEN, EN TOT HET INZETTEN VAN
ONZE DESKUNDIGHEID IN TIJDELIJKE
ÉN BLIJVENDE SAMENWERKINGEN.

Geraadpleegde stakeholders: Natuurmonumenten, Vereniging van Bos- en
Natuureigenaren, LTO, VNG, IPO, Min I&M, Min EZ, Vewin, RWS, Stowa, VNO/
NCW, Jeugdwaterschap, Rioned, Waterrecreatie Nederland, Sportvisserij
Nederland en de waterschappen.

DE TOEKOMST LIGT VOOR ONS: KIJK DUS VOORUIT

DE TOEKOMST DAAGT ONS UIT!

Een dichtbevolkte Randstad, de grootste Europese haven, hoogwaardige landbouw, een toonaangevende waterindustrie én ruimte voor recreatie en natuur: onze welvaart hebben we voor een belangrijk deel te danken aan goed beheer van het water (grond- en oppervlaktewater, hoeveelheid en kwaliteit).

Water is in ons land overal. Droge voeten, biologisch en chemisch gezond water, daar heeft iedereen belang bij, burgers en bedrijven, in de stad en op het platteland.

Voor de inrichting en het gebruik van ons land is het watersysteem bepalend. Daarin spelen de waterschappen een belangrijke rol en dat doen ze goed.

De toekomst daagt ons uit. De verwachte klimaatverandering – met intensievere buien en stijging van waterpeilen in rivieren en op zee en met stijgende temperaturen – vraagt om creatieve en integrale oplossingen.

De waterschappen hebben veel deskundigheid en ervaring in huis om die uitdagingen aan te gaan. De Unie van Waterschappen signaleert echter dat we onze eigen doelstellingen niet halen.

**DE WATERSCHAPPEN WERKEN
EFFECTIEF EN DESKUNDIG.
ZE DOEN HET ZO GOED DAT DE MEESTE
MENSEN GEEN IDEE HEBBEN VAN
DE INVLOED VAN WATER OP HUN
LEEFOMGEVING.**

Onze eigen belemmeringen, zoals risico-aversie van ambtenaren, bestuurders en politici, en ongeschreven regels, gewoonten en werkpraktijken, staan dit in de weg. Analyses, onderzoeken en plannen voor maatregelen zijn er genoeg. Maar er is meer nodig!

WATERBEWUSTZIJN

De waterschappen werken effectief en deskundig. Ze doen het zo goed dat de meeste mensen geen idee hebben van de invloed van water op hun leefomgeving.

Ook de OESO signaleert dit gebrek aan waterbewustzijn onder Nederlanders. Vooral stadsbewoners weten niet wat er allemaal bij komt kijken om Nederland droog en bewoonbaar te houden en het afvalwater te ontdoen van alle viezigheid. Om water te hebben waarin je kunt varen, zwemmen en vissen, en om land- en tuinbouw van genoeg (en niet te veel) schoon water te voorzien.

De OESO waarschuwt voor dit gebrek aan waterbewustzijn, de 'awareness gap'. Want een belangrijk deel van de waterschapsinkomsten (watersysteemheffing) komt van de bewoners in stedelijk gebied, terwijl de uitgaven vooral daarbuiten plaatsvinden. Het stedelijk gebied heeft een investeringsimpuls nodig. Deze investeringsimpuls biedt waterschappen met lef tegelijk gouden kansen om de awareness gap te dichten. Burgers voelen zich namelijk zeer betrokken bij hun eigen woonomgeving. Daar moeten we gebruik van maken!

**ONZE OPDRACHT VOOR DE
TOEKOMST IS HET ONTWIKKELEN VAN
NIEUWE OPLOSSINGEN.
DAARVOOR HEBBEN WE EEN NIEUWE
LEF-CULTUUR EN EEN OPEN EN ACTIEVE
WERKWIJZE NODIG.**

Onze opdracht voor de toekomst is het ontwikkelen van nieuwe oplossingen. Daarvoor hebben we een nieuwe lef-cultuur en een open en actieve werkwijze nodig.

Investeren in de toekomst is investeren in kennis, in techniek en in deze nieuwe cultuur en werkwijze.

**HET WATERSCHAP VAN DE TOEKOMST
EXPERIMENTEERT EN DURFT NIEUWE
ALLIANTIES EN SAMENWERKINGS-
VORMEN AAN TE GAAN ZONDER DAT OP
VOORHAND PRECIES DUIDELIJK IS WAT
HET RESULTAAT ZAL ZIJN.**

DE TOEKOMST: OPENHEID, INNOVATIE EN SAMENWERKING

OPEN ORGANISATIE IN EEN ENERGIEKE SAMENLEVING

We gaan er nog vaak van uit dat beleid achtereenvolgens wordt voorgesteld, vastgesteld en uitgevoerd. Zo'n lineaire beleidscyclus is gebaseerd op kennis die binnen onze organisatie beschikbaar is, op interne afstemming en coördinatie.

Maar zo werkt het niet (meer). De verhouding tussen overheid en burger is radicaal veranderd door de verandering in de informatievoorziening en het steeds mondiger worden van de burger. Burgers en organisaties stellen zich steeds actiever en assertiever op. Ze willen meedenken over oplossingen en zich actief bemoeien met beleid dat in hun ogen niet goed is doordacht of hen in hun belangen schaadt. De samenleving verandert snel van top-down in bottom-up. Burgers en bedrijven wachten niet tot de overheid iets regelt, maar gaan zelf aan de slag met spannende ideeën. Er ontstaan spontaan steeds nieuwe netwerken, met burgers en bedrijven – en overheden.

We kunnen de intelligentie van deze energieke samenleving veel beter benutten als we meedoen. Als we de oude, lineaire sturing van bovenaf plaats laten maken voor een horizontale en open vorm van sturing en samenwerking.

**VOOR VEEL VRAGEN VINDEN WE TEGEN-
WOORDIG EEN OPLOSSING DOOR ZE
IN EEN 'CLOUD' TE ZETTEN. ZO MAKEN
ORGANISATIES OF PERSONEN GEBRUIK
VAN DE KENNIS EN ERVARING VAN EEN
GROTE GROEP MENSEN.**

Dan worden alle belanghebbenden gehoord en ontstaat er ruimte voor nieuwe creativiteit. Burgers kennen hun omgeving goed.

Ze weten wat er speelt. Luister naar hen!

Dit vraagt om een waterschap met ambitie. Om oog voor trends, en een visie daarop. Een waterschap dat gelooft in het innovatieve vermogen van de samenleving, dat de koplopers beloont, durft te experimenteren, ongewenste neveneffecten corrigeert en het leren stimuleert door steeds te laten zien wat elders werkt en waarom.

De maatschappij heeft behoefte aan waterschappen die in openheid en samenwerking richting geven. Binnen en buiten onze eigen organisatie kunnen we belemmeringen voor innovaties wegnemen en vernieuwingen stimuleren.

Internet is daarbij niet meer weg te denken. Voor veel vragen vinden we tegenwoordig een oplossing door ze in een 'cloud' te zetten: een vraagbaak op een internetplatform (crowdsourcing). Zo maken organisaties of personen gebruik van de kennis en ervaring van een grote groep mensen voor bijvoorbeeld beleidsvorming en onderzoek. Innovaties floreren bij social media en andere 'open source'-systemen: velen hebben toegang en denken mee, ontwikkelen mee.

En nee, je weet niet alles van tevoren. Soms moet je gewoon een stap naar voren durven zetten zonder precies te weten waar je terechtkomt. Onderweg doelen bijstellen, nieuwe oplossingen

**DAN WORDEN ALLE BELANGHEBBENDEN
GEHOORD EN ONTSTAAT ER RUIMTE
VOOR NIEUWE CREATIVITEIT.
BURGERS KENNEN HUN OMGEVING
GOED. ZE WETEN WAT ER SPEELT.
LUISTER NAAR HEN!**

bedenken, nieuwe reispartners zoeken. Gelukkig denken er altijd anderen met je mee.

LUISTEREN EN FACILITEREN

De moderne, energieke samenleving vraagt dus om een dienend waterschap dat investeert in een open en horizontale netwerkcultuur. Niet 'daar ga ik niet over' maar 'hoe kunnen we samenwerken'.

Het waterschapsbestuur staat ver af van de beleving van de burger, maar projecten dicht bij huis spreken wel aan. Ga naar burgers toe, nodig ze uit, laat ze vanaf het begin meedenken, organiseer excursies. Burgers verlangen communicatie 'op maat'. Niet over wat wij willen vertellen maar over wat zij willen weten. Het waterschap luistert en schenkt vertrouwen – zonder door te schieten in naïviteit – en is altijd op zoek naar brede maatschappelijke coalities om de problemen aan te pakken.

Daar zijn nieuwe vaardigheden voor nodig. Mensen die kunnen luisteren en naar buiten zijn gericht, mensen die kunnen verbinden en politiek sensibel zijn.

Investeren in de toekomst is ook: investeren in jongeren. We moeten nú de pijlen richten op de politieke jongerenorganisaties, zodat de politici van de toekomst goed geïnformeerd zijn en vertrouwd met het waterschapsbestel.

~~~~~

HET OVERGROTE
DEEL (90%) VAN DE
NEDERLANDERS WIL
DAT NEDERLAND
VERDUURZAAMT.

~~~~~

Het bedrijfsleven ziet graag een zakelijk waterschap dat gebruik maakt van de kennis van de markt en innovatief aanbesteedt. Er zijn goede voorbeelden van samenwerking tussen bedrijven, gemeenten en waterschappen die het verdienen om verder uitgebouwd te worden.

Anders dan de burgers verwacht het bedrijfsleven van het waterschap dat het met een goed doordacht voorstel komt en vervolgens oor heeft voor de kennis en de goede ideeën van derden. Bijvoorbeeld door via het 'nieuwe aanbesteden' ruimte te scheppen voor onverwachte oplossingen.

Bedrijven vragen de waterschappen ook te denken vanaf de buitenkant: waar heeft de wereld behoefte aan, hoe kan dat omgezet worden in (export)producten? Te denken valt aan onderwerpen op het gebied van water, energie, voedsel, veiligheid en duurzaamheid.

VERDUURZAMEN IS EEN MAATSCHAPPELIJKE OPDRACHT

Het overgrote deel (90%) van de Nederlanders wil dat Nederland verduurzaamt. Ook bedrijven hebben steeds meer aandacht voor de duurzaamheid van hun producten en bedrijfsvoering. Logisch dus dat burgers en bedrijven ook geïnteresseerd zijn in hoe de waterschappen met duurzaamheid omgaan.

De waterschappen lopen voorop als het gaat om duurzaam inkopen. Ook in de waterketen (riolering en afvalwaterzuivering)

**ER ZIJN ZICHTBARE, AANSPREKENDE
EN REALISTISCHE MOGELIJKHEDEN.
POMPEN EN GEMALEN LATEN
DRAAIEN OP WIND- EN
ZONNE-ENERGIE BIJVOORBEELD.**

gaat het goed: we winnen steeds meer fosfaat terug, en met de energiereductie (voor een belangrijk deel door zelf duurzame energie te winnen) lopen we zelfs voor op de doelstellingen.

Dat kunnen we ook in het watersysteem! Ook hier gelden immers de afspraken van het Klimaatakkoord. Er zijn zichtbare, aansprekende en realistische mogelijkheden. Pompen en gemalen laten draaien op wind- en zonne-energie bijvoorbeeld, met slimme besturingssystemen die het energieverbruik verminderen en slim spreiden in de tijd.

Of water- en warmtekracht inzetten voor pompen en gemalen.

Ook de ontwikkelingen in het zelf energie opwekken door verwerking en hergebruik van biomassa (bijvoorbeeld snoeiafval voor biogas en biodiesel) staan niet stil. Deze activiteiten passen ook juridisch binnen de wettelijke taken van het waterschap, dus we kunnen voortvarend aan het werk! Duurzaamheid gaat niet alleen over energie. In het programma Klimaat Actieve Stad (KAS) werken we in een uitgebreid netwerk samen om water een goede plek te geven in de stad. Ook met 'Building with nature' werken we aan verdere verduurzaming van ons watersysteem. De natuur kan ons immers uitstekend helpen! Het bekendste voorbeeld daarvan is de zandmotor voor de kust.

En er zijn nog meer projecten die duurzame oplossingen aandragen voor oude en nieuwe problemen. Zoals het tegengaan van verdroging door voor meer organisch materiaal in de bodem

**RECREANTEN GENIETEN VAN DE
RECREatieve VOORZIENINGEN EN DE
NATUUR IN, OP EN BIJ HET WATER.
VOOR DE PLEZIERVAART EN DE
SPORTVISSERIJ IS GENOEG EN SCHOON
WATER ESSENTIEEL.**

te zorgen, ondergrondse zoetwateropslag voor boeren en tuinders, natuurvriendelijk onderhoud van wateren en oevers, en hergebruik van maaisel in biobased beschoeiingsmateriaal.

Al deze voorbeelden zijn ontwikkeld door goed te luisteren naar betrokkenen en door niet-traditionele allianties aan te gaan: met akkerbouwers en tuinders, met bedrijven voor groenonderhoud, baggeraars, maatschappelijke organisaties (natuurorganisaties, terreineigenaren), technische bedrijven en (onderzoeks)instellingen. En natuurlijk met gemeenten, provincies en het Rijk. Het maakt de waterschappen zichtbaar en sterkt het vertrouwen in een betrokken waterschapsorganisatie.

HET BUITENGEBIED KAN VEEL ZELF...

Het merendeel van ons werk doen we in het buitengebied. Daar profiteert ook de stedeling van. Recreanten genieten van de recreatieve voorzieningen en de natuur in, op en bij het water.

Voor de pleziervaart en de sportvisserij is genoeg en schoon water essentieel. Het buitengebied vangt ook overtollig water op zodat dit in het stedelijk gebied geen problemen veroorzaakt.

De nieuwe waterbeheerprogramma's van de waterschappen hebben opnieuw veel aandacht voor het buitengebied. Terecht, want hier liggen nog vele opgaven (Bestuursakkoord Water, Kaderrichtlijn water, effecten van bodemdaling etc.).

De landbouworganisatie LTO geeft aan dat tot 2030 de agrarische productiviteit van het buitengebied met 2% per jaar groeit en dat de bedrijven steeds groter en intensiever worden. De kansen voor de Nederlandse landbouw liggen in het veredelen van zaai- en pootgoed. Daarnaast is voor de toenemende 'contractteelt' leveringszekerheid van belang. Voor beide ontwikkelingen, die vooral in de kuststreken spelen, is de beschikbaarheid van voldoende zoet water cruciaal.

Boeren en tuinders van de toekomst zijn goed opgeleide ondernemers die weten wat zij moeten doen om hun bedrijf rendabel te houden. Zij staan open voor het overnemen van het beheer en onderhoud van kleinere watergangen (blauwe diensten) en het investeren in zoetwatervoorraden.

Ook natuurterreineigenaren willen veel actiever betrokken zijn bij het waterbeheer door bijvoorbeeld het verrichten van blauwe diensten of door samen met de waterschappen te investeren.

Natuurmonumenten zoekt nadrukkelijk de weg van het combineren van natuur- en waterdoelen. Dat kan ook heel goed, bijvoorbeeld door een tijdelijk teveel aan regenwater wat langer vast te houden in natte natuurgebieden. Natuurmonumenten staat ook dicht bij de burgers. Op basis van gelijkwaardigheid willen zij partnerschappen met de waterschappen aangaan. Voor de waterschappen betekent dit alles een verandering van hun rol: meer maatwerk in het watersysteem en meer zelfwerkzaamheid van de grondbeheerder, binnen de kaders van het waterschap. Waterschappen dienen zich vooral te richten op

**HET WATERBEHEER IN DE STAD
VRAAGT OM EEN STEVIGE IMPULS.
VOOR WATERSCHAPPEN SCHEPT DIT DE
KANS ÉN DE Plicht OM DE BURGER OP
TE ZOEKEN.**

het grote geheel, het hoofdwatersysteem, in intensieve samenwerking met grondeigenaren (agrarisch en natuur). Dus: niet met de A-watergangen te ver het landelijk gebied in. Ook de schouw van de B-watergangen is om deze reden aan een herijking toe, en het grote aantal peilvakken kan verminderd worden zodat het waterbeheer minder gevoelig wordt voor intensieve grote hoeveelheden neerslag.

De kosten voor het buitengebied en het stedelijk gebied dienen meer in evenwicht te komen.

... EN DE STAD VERDIENT MEER AANDACHT

De bewoner van stad en dorp profiteert mee van waterprojecten in het buitengebied. Maar de stad heeft ook specifieke problemen. De stad heeft meer dan het platteland last van de toenemende warmte en waterschaarste in de zomer (hittestress). Ook de kans op wateroverlast door plensbuien groeit. Het waterbeheer in de stad vraagt om een stevige impuls. Voor waterschappen schept dit de kans én de plicht om de burger op te zoeken.

De kennis van waterschappen is onmisbaar om burgers bij te staan in het vinden en realiseren van slimme, nieuwe klimaatoplossingen. Vijvers, waterpleinen, wadi's en groene of waterdaken zijn hiervoor effectief; ze maken de stad tegelijk mooier en aantrekkelijker. De Vereniging van Nederlandse gemeenten (VNG) steekt de hand uit naar de waterschappen om samen de waterhuishoudkundige problemen in de stad aan te

**WATERSCHAPPEN MOETEN LEREN OM
BURGERS TE BENADEREN IN 'GEWONE
MENSENTAAL'. NIET TE SPREKEN OVER
'KLIMAATVERANDERING' MAAR DUIDELIJK
TE MAKEN: 'HET WORDT WARMER EN HET
GAAT HARDER REGENEN'.**

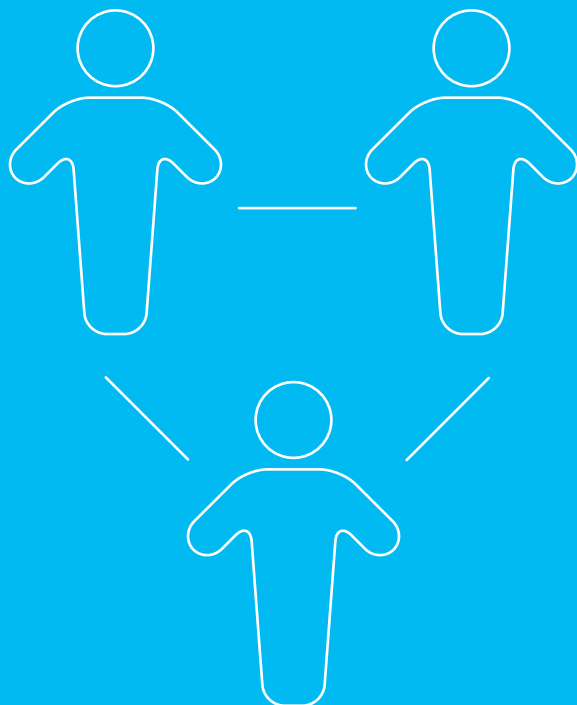
pakken. Vooral in nieuwbouwwijken kan ook de markt (projectontwikkelaars, architecten, bouwers) een belangrijke nieuwe inbreng hebben.

De VNG geeft twee duidelijke adviezen. Ten eerste moeten waterschappen leren om burgers te benaderen in 'gewone mensentaal'. Niet te spreken over 'klimaatverandering' maar duidelijk te maken: 'het wordt warmer en het gaat harder regenen'. Daarnaast zijn voor samenwerking met burgers nieuwe vormen van (samen)werken en uitvoering nodig. Dat vraagt in de eerste plaats om denken vanuit de burger, en het serieus nemen van hun wensen. Bij het zoeken van een oplossing gaat het om het te bereiken resultaat, en minder om onze 'kerntaken' met bijbehorende standaardmaatregelen, middelen of normen.

Hoewel bij veel grondeigenaren een ander beeld bestaat, betalen de burgers per saldo ongeveer 75% van de watersysteemheffing. Door meer aandacht te schenken aan het bebouwd gebied, komt er een beter evenwicht tussen de bron van de inkomsten en de plek van de bestedingen.

INTEGRALE OPLOSSINGEN SAMEN FINANCIEREN

Voor het oplossen van problemen kunnen we niet langer alleen binnen onze kerntaken denken. We komen verder met een open houding en een integrale aanpak die rekening houdt met verschillende belangen. Politieke sensibiliteit is daarbij van groot belang.

**NIET TE VEEL FOCUS
OP KERTAKEN EN BELEID,
MAAR DENKEN VANUIT DE
GEBRUIKERS IN LANGLOPEND
DESKUNDIG PARTNERSCHAP.**

De waterschappen hebben veel gebieds- en proceskennis. Juist daarom past een rol als gebiedsregisseur bij ons: partijen aan elkaar verbinden, maatwerk leveren en partijen stimuleren om samen oplossingen te zoeken.

De landbouw- en natuurorganisaties zien meer mogelijkheden dan voorheen voor een constructieve samenwerking, ook met elkaar, nu voor beide de verdroging een groter probleem is dan de effecten van waterkwaliteit.

Volgens onze partners in de samenleving kunnen we trots zijn op onze uitvoeringsorganisatie. Niet te veel focus op kerntaken en beleid, maar met de voeten in de klei denken vanuit de gebruiker, en vooral ook mét de gebruiker. Er wordt met zoveel woorden opgemerkt: “Een waterbeheerder die vissen en varen aantrekkelijk maakt en zorgt voor natuur in stadswateren, die deelnemer is in de stad en geen toeschouwer, wekt waardering.”

Een integrale aanpak betekent niet dat van de waterschappen gevraagd wordt aan te schuiven met de portemonnee op tafel.

Pas na het vinden van een goede oplossing gaan partijen in gesprek over een kostenverdeling. Gecombineerde belangen rechtvaardigen gezamenlijke financiering.

Partnerschap op projectbasis is belangrijk, maar er is ook behoefte aan blijvende partnerschappen, op basis van echte gelijkwaardigheid en vertrouwen.

De provincies vragen om samen te zoeken naar een goede relatie; om gevoel te ontwikkelen voor elkaars rol en positie en samen op te trekken. De provincie is formeel toezichthouder op de waterschappen, maar zij wil geen 'baas boven baas' zijn. Het watersysteem is bepalend voor de ruimtelijke functies waar provincies en gemeenten het voortouw hebben. Partijen hebben dus altijd met elkaar van doen. Voor een goed resultaat moeten partijen voortdurend investeren in elkaars belangen. Netwerken en langdurige relaties zijn daarvoor van belang.

WATERBEHEERDERS, VERENIGT U!

In het waterbeheer is er een grote diversiteit aan initiatieven. Ook de bestuurlijke bemoeienis met het systeem verschilt sterk per waterschap. Er is veel ruimte voor eigen invulling.

Dat leidt tot onpraktische situaties en verspilling van tijd en geld.

Ook andere partijen hebben daar last van, bijvoorbeeld in de samenwerking met meerdere partners in de veiligheidsregio's. Goede initiatieven en de grote inzet van bestuur en medewerkers van de waterschappen leiden tot betere resultaten als we meer dezelfde wegen bewandelen. Dat schept ook voor de buitenwacht duidelijkheid en maakt samenwerkingen efficiënter en effectiever.

Met het vooruitzicht van krimpende budgetten, minder technisch geschoold personeel en de noodzaak om kennis met elkaar te delen, is onderlinge samenwerking en harmonisatie urgent.

Het harmoniseren van de werkprocessen in het watersysteem en van de gegevensopslag en -verwerking is een belangrijke voorwaarde voor een succesvolle samenwerking in de ondersteunende processen.

In het zuiveringsbeheer zien we de kracht van een sterke vereniging. Het oprichten van een vereniging van waterbeheerders kan een belangrijke impuls geven aan de coördinatie en onderlinge samenwerking. Doelstelling is een krachtige regie op het watersysteem en de ondersteunende werkprocessen.

16 MILJOEN

WATERAMBASSADEURS

ZESTIEN MILJOEN WATERAMBASSADEURS

ER WORDT OP ONS GEWACHT

Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen staan voor grote opgaven en investeringen. Het watersysteem is structurerend voor de inrichting van ons land; het waterschap is dus altijd betrokken.

De opgaven zijn te groot voor discussies, dus laten wij investeren in elkaars belangen. Niet spreken over kerntaken maar over oplossingen. Laten we ons aan elkaar verbinden in een grote openheid naar elkaar en naar de maatschappij.

De nieuwe, energieke samenleving met zijn mondige burgers is een netwerksamenleving die profiteert van spontane samenwerkingen en van digitalisering. De oproep van onze stakeholders is ondubbelzinnig: doe mee en heb lef!

Daar liggen veel kansen voor de waterschappen om te innoveren, invloed te hebben en zichtbaar te zijn. De maatschappij heeft onze deskundigheid en ervaring nodig, en vraagt om die in te zetten samen met lokale kennis, wensen, creatieve ideeën. Gedeelde belangen helpen om over onze grenzen heen te kijken, buiten onze kerntaken. Zoek die gedeelde belangen!

HET IS DE UITDAGENDE
WEG OM MEER VOOR
ELKAAR TE KRIJGEN,
OM ONZE DOELEN
TE HALEN - VOOR
MINDER GELD. EN HET
LEVERT ONS ZESTIEN
MILJOEN WATER-
AMBASSADEURS OP!

Ons werk is Nederland veilig, bewoonbaar en mooier te maken.
Niet voor onszelf maar voor elke Nederlander. Dat kunnen we niet
alleen, maar alleen samen met al die Nederlanders.

HEB LEF!

De uitspraken van de belanghebbenden die we hebben
geïnterviewd, spreken voor zich:

Stap voorwaarts – Neem het voortouw – Luister – Denk niet
vanuit de kerntaken – Innoveer – Sta open voor innovatie – Wees
zichtbaar - Betrek burgers – Betrek de jeugd – Sluit aan bij de
beleving van de burger – Gebruik social media – Creëer beweging
– Wees betrouwbaar – Wees zakelijk – Ga duurzame (kennis)
allianties aan – Maak Nederland mooier – Faciliteer – Inspireer –
Heb lef!

Het is de uitdagende weg om meer voor elkaar te krijgen, om onze
doelen te halen – voor minder geld. En het levert ons zestien
miljoen waterambassadeurs op!

UNIE REACTIE OP VISIE 'HEB LEF'

Vastgesteld Unie
Commissie
Watersystemen,
september 2015

UNIE REACTIE OP VISIE 'HEB LEF'

De stakeholders hebben, zonder uitzondering, hun opmerkingen geplaatst vanuit een positieve grondhouding en respect voor de waterschappen en met het oogmerk de samenwerking met de waterschappen te verbeteren en te versterken.

Er is grote waardering voor de waterschappen vanwege hun kennis, inzet, praktische vaardigheden en het vermogen om in korte tijd werken te realiseren. Juist omdat men zich zo thuis voelt bij de waterschappen, durft men het aan om ook enkele kritische kanttekeningen bij ons functioneren te plaatsen. Het is niet aan ons om hier kritisch of afwijzend op te reageren maar veel meer om te onderzoeken wat wij met deze opmerkingen kunnen doen om onze effectiviteit en zichtbaarheid te vergroten. Indien wij dezelfde methoden en oplossingen zullen blijven toepassen zoals wij die tot nu toe hebben gebruikt, zullen de uitkomsten ook dezelfde blijven. Dit is echter niet gewenst. Immers op grond van het OESO-rapport is gebleken dat wij onbekend zijn bij de burger. Om dit te veranderen, moeten wij veranderen.

In onderstaande reactie op de nota 'Heb lef' is getracht een reactie te geven op de door de stakeholders verwoorde verbeteropgaven. Onze reactie moet in onderlinge samenhang gelezen worden omdat ook 'Heb lef' een samenhangend verhaal is.

In het rapport Visie openbaar bestuur "Waterbestuur dat werkt" (Commissie Oosters) worden een aantal onderwerpen behandeld die ook door onze stakeholders naar voren zijn gebracht. Waar in dit rapport vooral gesproken wordt over het governmentale aspecten van de waterschappen, gaat het in deze reactie veel meer over onze houding naar de samenleving, waarin de burger veel meer centraal staat. Het rapport "Waterbestuur dat werkt" is in juni 2015 in de Ledenvergadering van de Unie vastgesteld.

DE TOEKOMST DAAGT ONS UIT

Belemmering voor het niet halen van onze doelstellingen is de risico-aversie bij ambtenaren, bestuurders en politici.

Dit is al direct een forse opmerking naar de waterschappen. Toch herkennen wij veel in deze opmerking. Natuurlijk ondervinden wij vertraging in onze werken als gevolg van exogene factoren waar wij geen invloed op hebben. Er is maar een enkel waterschap dat er in slaagt zijn investeringsbegroting geheel te realiseren. Vaak wordt er een lager

UNIE REACTIE OP VISIE 'HEB LEF'

investeringsbedrag opgenomen in de begroting om toch een acceptabel percentage te realiseren. Anderzijds zijn wij ook te gemakkelijk in toezeggingen om voor een bepaald jaar werken/opgaven te realiseren (BAW, KRW). Deels wordt dit politiek afgedwongen.

In heel Nederland is een cultuur ontstaan waarbij verantwoording moet worden afgelegd voor het niet halen van doelstellingen en dat dit consequenties moet hebben voor de verantwoordelijken. Dit werkt risicomijdend gedrag in de hand. Alleen wanneer binnen waterschappen hier open en eerlijk tussen alle betrokkenen over gesproken kan worden, is hier verbetering te bereiken. Maar enkel op basis van respect voor elkaars taken en verantwoordelijkheden en het besef dat we alleen met zijn allen (ambtenaren en bestuurders) kunnen realiseren.

Ook zien wij veel goeds ontstaan wanneer wij de belanghebbenden bij nieuwe projecten al in de houtskoolfase hierbij betrekken zodat bezwarenprocedures aan het eind van de planvorming zoveel mogelijk vermeden kunnen worden.

De toekomst vraagt van ons een open en proactieve houding waarbij wij van harte alle belanghebbenden laten meedoen aan de creatieprocessen. Een globale kaderstelling vanuit het waterschap zou genoeg moeten zijn waarbinnen burgers, aannemers en overige overheden samen met het waterschap naar integrale oplossingen kunnen werken. Dit vraagt lef van het waterschap. Een woord dat we niet veel gebruiken.

Lef is niet synoniem voor overmoedig of onverantwoord maar de metafoer om van gebaande paden af te wijken om daarmee betere resultaten te boeken. Dit houdt tevens in dat we de kunst van het loslaten moeten gaan beheersen. Loslaten en toch in control blijven. Een schijnbare tegenstelling die echter te realiseren is wanneer wij allen bereid zijn in gezamenlijkheid met open vizier de toekomst tegemoet te treden.

WATERBEWUSTZIJN

**Gebrek aan waterbewustzijn bij stadsbewoners.
Stedelijk gebied heeft investeringsimpuls nodig.**

Het OESO rapport constateert een gebrek aan waterbewustzijn onder Nederlanders. Mensen zijn zich niet bewust van wat er allemaal bij komt kijken om dit land droog en bewoonbaar te houden, dat er wel degelijk risico's zijn op overstromingen en wateroverlast en wat er voor nodig is om dit te voorkomen en de gevolgen ervan te beperken en welke inspanningen het kost om hun drinkwater te produceren van het kwaliteitsniveau dat ze vanzelfsprekend vinden.

UNIE REACTIE OP VISIE 'HEB LEF'

Wij willen niet alleen middels publiekscampagnes als "Ons Water" werken aan het waterbewustzijn van de burger omdat wij denken dat daar meer voor nodig is. Wij stellen voor dit vooral te doen middels een open en actieve werkwijze waarbij burgers nadrukkelijk uitgenodigd worden om mee te denken in probleemanalyses, oplossingen en uitvoering van werken. Om gebruik te maken van de kennis en kunde van de burgers.

Wij onderschrijven de opmerking dat de maatschappij/samenleving in een razend tempo is veranderd en nog verder zal veranderen. De oude werkwijzen passen niet meer. Adequate werkvormen zijn nodig om onze taken goed uit te kunnen voeren. Juist door burgers te betrekken bij onze opgaven ligt in het verlengde daarvan een beter waterbewustzijn.

De klimaatopgave dwingt ons om meer te investeren in het stedelijk gebied.

De klimaatverandering vraagt om maatregelen om hittestress, watertekort en wateroverlast te voorkomen. Dit impliceert niet alleen een grotere samenwerking met de burgers maar evenzeer met de gemeenten die voor dezelfde opgaven staan. Hiervoor zijn integrale oplossingen nodig in plaats van sectorale oplossingen. Immers in de stad is alles met elkaar verbonden; open wateren, riolering, verharding, verkeer, verlichting, nutsleidingen etc. Bij integrale oplossingen hoort ook een integrale financiering.

Waterschappen en gemeenten moeten hier op inzetten om dit te realiseren.

Deze aanpak vraagt ook nieuwe vaardigheden van de waterschappen (medewerkers en bestuurders). Wij denken dat hier fors in geïnvesteerd moet worden.

OPEN ORGANISATIE IN EEN ENERGIEKE SAMENLEVING

Maak meer gebruik van de betrokkenheid en intelligentie van de burgers bij hun eigen leefomgeving. Heb geloof en vertrouwen in het innovatieve vermogen van de samenleving.

Zoals hiervoor aangegeven verandert de samenleving razendsnel en moeten wij als alle andere overheden onze werkwijzen aanpassen aan de veranderende omstandigheden. Waar we in het verleden zagen dat overheden sterk dirigerend waren en burgers vooral volgend, kunnen we nu constateren dat als gevolg van het internet, sociale media en virtuele netwerken de burgers veel meer trendsetting zijn geworden als ooit daarvoor.

UNIE REACTIE OP VISIE 'HEB LEF'

burgers zijn daarmee niet langer het eindpunt van een proces maar veel meer het startpunt. Wij opereren in hun publieke ruimte waarin zij leven, wonen en werken.

Wij zijn als waterschap ingehuurd om hun belangen te dienen. Als waterschap hebben wij als taak te zorgen voor goed waterbeheer. De invulling hiervan kunnen we niet langer enkel vanuit onze kennis en expertise doen. Burgers zijn direct betrokken en geïnteresseerd in de werken in hun leefomgeving.

Zij zijn bereid mee te werken aan een mooie/goede leefomgeving. Het niet meenemen van de burgers geeft aan het eind van het proces grote problemen/vertraging door inspraak- en bezwarenprocedures.

Wij willen onze organisaties aan deze nieuwe werkwijzen aanpassen. Laten wij lef tonen en de samenleving met open vizier tegemoet treden. Inventariseer samen met de burgers de belangen die spelen en kom gezamenlijk met gedragen oplossingen die niet alleen technisch kloppen maar die ook op waardering van de samenleving kunnen rekenen. Ook hier geldt: Alleen ga je sneller, samen kom je verder.

Laten wij ook vooral open staan voor nieuwe oplossingen, laten wij de durf hebben om vaststaande oplossingen niet meer als vanzelfsprekend te beschouwen. Geef binnen kaders ruimte om de mogelijkheden te verkennen en durf te experimenteren. Maar laat dat ook aan de samenleving weten. Dan zal er meer wisselwerking tussen partijen kunnen ontstaan.

Waterschappen spelen al in op deze nieuwe werkwijzen door de IPM rollen (Integraal Project Management) in elk HWBP- project al in te vullen. Binnen de projecten in waterbeheer gebeurt dat nog minder. Maar ook met toepassing van IPM rollen is er een speciale rol voor de burgers waar niet te lichtvaardig mee mag worden omgegaan.

De ruimte voor nieuwe oplossingen moet ook aan aannemers geboden worden. In Unieverband is hierover een nota "Het nieuwe aanbesteden??" besproken en behandeld. De hierin verwoorde lijn moet onverkort worden voortgezet. Waar mogelijk moet de kennis en expertise van de markt benut worden.

Waterschappen hebben een politieke setting en werken in een politieke omgeving. Toch kent onze politieke omgeving ons maar matig. Hier wordt zeker door de bestuurders hard aan gewerkt om dit te verbeteren. Vanuit onze stakeholders is

UNIE REACTIE OP VISIE 'HEB LEF'

aanbevelen om meer werk te maken van het contact met politieke jongerenorganisaties en dit niet als taak van het jeugdwaterschapsbestuur te beschouwen. Vanuit het adagium "Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst" stellen wij voor als Unie vanuit educatie deze opdracht op te pakken en de verbinding op landelijk niveau met de jongerenorganisaties aan te gaan.

De oproep om als waterschappen mee te denken over de omzetting van onderwerpen op gebied van water, veiligheid, duurzaamheid, energie en voedsel naar exportproducten willen wij graag oppakken. De waterschappen hebben onlangs de Dutch Water Authorities opgericht om vraag en aanbod voor buitenlandse projecten te kanaliseren. In samenwerking met ingenieursbureaus, universiteiten en overheden willen wij graag meewerken om launching customer te zijn en daarmee de Nederlandse maatschappij van dienst te zijn. Natuurlijk moeten risico's afgewogen en beheersbaar zijn maar onze grondhouding is positief. Recent heeft de Nereda zuivering bewezen dat wij hiertoe bereid en in staat zijn.

DUURZAAMHEID

Verduurzaam het watersysteem

Wereldwijd is de oproep om al ons handelen zo duurzaam mogelijk te doen. Er is breed consensus dat de klimaatverandering beïnvloed wordt door ons handelen. De waterschappen hebben de handschoen al lang geleden opgepakt en hebben allen als doelstelling om voor 100% duurzaam in te kopen. In de zuiveringswereld wordt middels de Energie- en Grondstoffenfabriek zo veel mogelijk energie en grondstoffen uit het afvalwater teruggewonnen. Wereldwijd zijn wij hiermee koploper en een voorbeeld voor velen. In het watersysteem hebben we deze positie (nog) niet. Dit streven we wel na.

In het watersysteem zien we mogelijkheden om de duurzaamheid te vergroten. We staan positief tegenover het toepassen van zonne- en windenergie, waterkracht, het hergebruik van biomassa, het verminderen van de watervraag en Building with nature. Er zijn bij de waterschappen meerdere initiatieven op dit gebied.

Toch lijkt het ons nodig om in het watersysteem verder na te denken hoe wij een impuls kunnen geven om de duurzaamheid verder te vergroten. Wij stellen voor om in samenwerking met het bedrijfsleven een denktank op te richten die wij vragen met nadere voorstellen te komen.

UNIE REACTIE OP VISIE 'HEB LEF'

BUITENGEBIED

Anticipeer op de veranderingen

Het buitengebied is al sinds de oprichting van de waterschappen het voornaamste gebied geweest waar de aandacht op gericht is geweest. Er is inmiddels een zeer fijnmazig netwerk van watergangen dat ons in staat stelt het waterbeheer goed uit te voeren. In de wereld zijn we het voorbeeld van goed waterbeheer, waardoor het leven, wonen en werken in onze laaggelegen delta mogelijk is. Toch moeten we ons afvragen of er lokaal/regionaal geen veranderingen doorgevoerd moeten worden om te anticiperen op de veranderingen die in de land- en tuinbouw zijn doorgevoerd. In de afgelopen jaren zijn (zeer) grote bedrijven ontstaan die professioneel geleid worden. De kleinschaligheid van weleer is voorgoed verdwenen. De huispercelen van agrariërs worden steeds groter en de bedrijfsvoering steeds meer afgewogen.

Wij zien dat door de gedetailleerdheid van ons watersysteem (waterlopen, kaden, peilvakken) het beheer steeds ingewikkelder wordt. We hebben het peilbeheer voor relatief kleine oppervlakten op de cm geregeld met gemalen, stuwen, overlopen e.d.

Met de intensievere regenbuien zien we dat dit niet langer houdbaar is. Peiloverschrijdingen worden niet geaccepteerd.

Om in te spelen op de klimaatverandering (wateroverlast en watertekort) denken wij dat het goed is om na te denken over een herijking van het watersysteem. Hoe kunnen we dit in het licht van het NBW en Deltaplan robuuster maken, de verantwoordelijkheden van de grondeigenaren maximaal benutten en toch garant blijven staan voor de bewoonbaarheid van ons land. Het inspanningsniveau voor het buitengebied ligt hoog. Wij denken dat we met een robuuster systeem goed anticiperen op de veranderingen van het klimaat en dat daarmee de kosten voor het buitengebied niet hoger gaan worden.

De A- en B wateren en het grote aantal peilvakken dienen nog eens kritisch beschouwd te worden in het licht van de veranderingen in de land- en tuinbouw.

Vanuit het gegeven dat agrariërs goed opgeleide ondernemers zijn, is het de vraag of de zogenaamde schouw van de B-wateren nog wel van deze tijd is en een waterschaps eigen taak. Het directe belang ligt bij de aangrenzende grondeigenaren. Vanuit dit belang zal de grondeigenaar handelen. Als waterschap zullen wij ons vooral op het

UNIE REACTIE OP VISIE 'HEB LEF'

hoofdwatersysteem richten. Door dit in excellente staat te houden bieden wij de mogelijkheid tot ont- en afwatering.

STAD VERDIENT AANDACHT

Betrek burgers bij het waterbeheer

Het stedelijk gebied vraagt meer aandacht van de waterschappen. Op zich een logische ontwikkeling. De waterschappen hebben zich eeuwenlang met het buitengebied bemoeid en is dit gebied inmiddels goed ingericht. Nieuwe ontwikkelingen, zoals klimaatverandering zullen nieuwe maatregelen nodig maken. De financiering van de waterschappen is in de afgelopen decennia een aantal malen gewijzigd waardoor de burgers nu het overgrote deel van de watersysteemheffing bijeen brengen (>75%). Uit de watersysteemheffing moeten ook de maatregelen voor het stedelijk waterbeheer worden betaald. Met de klimaatverandering ligt er een grote opgave in het stedelijk waterbeheer dat een intensieve samenwerking met gemeenten, nutsbedrijven, wijkraden e.d. nodig maakt. Het aanpassen van het stedelijk waterbeheer is een zaak dat de directe leefomgeving van de burger raakt (Ons Water). De burger wil hierbij betrokken zijn en zijn inbreng leveren. Wij zullen als waterschappen hier open voor moeten staan en deze processen ook moeten stimuleren en faciliteren. Een goede communicatie in gewone mensentaal is een absolute voorwaarde voor het slagen van onze opgaven.

Met de gemeenten kunnen financieringsarrangementen worden afgesproken inzake de kostenverdeling. Waterschappen zullen hierbij vooral de lange termijn doelen leidend moeten laten zijn en niet op voorhand de hand op de knip moeten houden.

INTEGRALE OPLOSSINGEN SAMEN FINANCIEREN

Laat je niet alleen leiden door kerntaken

Bij elke maatregel komt de vraag "Hoe wordt dit gefinancierd?".

Vanuit de stakeholders wordt aangegeven dat zij vinden dat waterschappen zich te sterk laten leiden door hun kerntaken. Hierdoor worden integrale oplossingen al in de kiem gesmoord en kunnen deze niet tot wasdom komen.

Hier ligt een grote uitdaging voor de waterschappen. Wij willen onze kerntaken niet los laten maar bezien of wij vanuit de kerntaken toch integrale financieringen kunnen realiseren. Wij willen naar waarde bijdragen aan integrale oplossingen.

UNIE REACTIE OP VISIE 'HEB LEF'

Onze belastingen kunnen wij slechts voor specifieke taken heffen. Maar zoals wij eerder (beperkte) ruimte hebben gevonden voor buitenlandbeleid, aanverwante belangen en recreatief medegebruik, zo kunnen we ook onderzoeken of het beperkt oprekken van onze mogelijkheden integrale financiering van integrale maatregelen dichterbij brengt. Onze bekendheid bij de burgers zou hier zeker mee geholpen zijn. In het rapport Visie openbaar bestuur "Waterbestuur dat werkt" wordt over deze aspecten al veel gemeld. Tevens kijkt het Ministerie van I&M op grond van het Oeso rapport naar een Toekomstige Financiering Waterbeheer.

WATERBEHEERDERS VERENIGT U

Zorg voor meer eenheid in waterbeheer

Wij denken dat het harmoniseren van werkwijzen en het watersysteem een belangrijke voorwaarde is om in de toekomst effectiever en efficiënter te kunnen werken. In de waterketen hebben de waterschappen hier al grote stappen in gezet. Nu zijn de waterschappen natuurlijk niet gelijk en zal er altijd verschil blijven. Maar in de ondersteunende processen kan veel geüniformeerd en geharmoniseerd worden. Primair is de bedrijfsvoering een verantwoordelijkheid van elk afzonderlijk waterschap.

Waterschappen hebben al eerder de voordelen van onderlinge samenwerking onderkend. Hiertoe hebben zij ondermeer Het Waterschapshuis opgericht. HWH 2.0 is nu uitgerold en klaar voor nieuwe opgaven. Vanuit de Vereniging Directeuren van waterschappen (VDW) kan aangegeven worden welke processen het verdienen om geharmoniseerd te worden. Immers 23 verschillende processen voor een doel lijkt niet efficiënt en effectief.

Een vereniging van waterbeheerders zoals er een vereniging van zuiveraars is die sturing geeft aan de onderlinge samenwerking, kan een middel zijn om ook in het watersysteembeheer tot grotere samenwerking te komen. Wij leggen deze vraag graag voor aan de VDW.

UNIE REACTIE OP VISIE 'HEB LEF'

HEB LEF

De visie van de stakeholders eindigt met
een opsomming van uitspraken

Stap voorwaarts- Neem het voortouw- Luister- Denk niet vanuit kerntaken-
Innoveer- Sta open voor innovatie- Wees zichtbaar- Betrek burgers- Betrek de jeugd-
Sluit aan bij de beleving van de burger- Gebruik social media- Creëer beweging-
Wees betrouwbaar- Wees zakelijk- Ga duurzame allianties aan-
Maak Nederland mooier- faciliteer- Inspireer- Heb lef.

Wij ervaren deze uitspraken als inspirerend voor ons huidig en toekomstig handelen.
Zij vragen een actief waterschap dat midden in de maatschappij staat en daar voluit
aan deelneemt. Een waterschap dat de verbinding zoekt met alle partijen en zijn
meerwaarde voor het waterbeheer overduidelijk aantoonst.

BEZOEKADRES

Koningskade 40
2596 AA Den Haag
070 351 97 51
Nederland

POSTADRES

Postbus 93218
2509 AE Den Haag
Nederland

info@uvw.nl
www.uvw.nl